

- жавної податкової служби України. – 2011. – № 2. – С. 41-51.
9. Антикорупційний сервіс Державної фіскальної служби України «Пульс» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/others/puls->
  10. Публічний звіт про діяльність Міндоходів України у 2013 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minrd.gov.ua/data/files/10866.pdf>
  11. Ткачик Ф.П. Консультування в сфері митної справи: сучасний стан та перспективи розвитку / Ф.П. Ткачик // Наука молода. – 2014. – № 21. – С. 249-257.
  12. Буссе Р. Опыт Германии по информационному взаимодействию финансово-налоговых органов и налоговых консультантов / Р. Буссе [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nalogforum.ru/php/content.php?id=767>.
  13. Смірнова О.М. Організаційно-правове регулювання податкового консультування: зарубіжний досвід / О.М. Смірнова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. – № 8(111). – С. 47-52.
  14. Інформація з сайту Спілки податкових консультантів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.taxadvisers.org.ua/index.html>.
  15. Про податкове консультування в Україні: проект Закону України від 10 липня 2008 № 2745 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF24900A.html.

УДК 336.6

Толуб'як В.С.

*доктор наук з державного управління,
доцент кафедри фінансів*

Тернопільського національного економічного університету

ПЕНСІЙНІ РЕФОРМИ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ: ОСОБЛИВОСТІ ТА РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття присвячена дослідженню основних аспектів та особливостей пенсійної реформи в Австралії, Великобританії, Німеччині, Польщі та Франції на сучасному етапі їх державотворення. Встановлено, що сьогодні питання проведення пенсійної реформи є актуальна в багатьох країнах світу, незалежно від рівня економічного розвитку, що обумовлено старінням населення, зміною його вікової структури, ускладненням економічної ситуації. Проаналізовано практичні результати реформування пенсійної системи у цих країнах, що вплинули на суспільний добробут громадян.

Ключові слова: пенсійна політика, пенсійна система, пенсійна реформа, пенсійні фонди, пенсійне законодавство, модель пенсійної системи.

Толуб'як В.С. ПЕНСИОННЫЕ РЕФОРМЫ В ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАНАХ: ОСОБЕННОСТИ И РЕЗУЛЬТАТЫ

Статья посвящена исследованию основных аспектов и особенностей пенсионной реформы в Австралии, Великобритании, Германии, Польши и Франции на современном этапе их социального развития. Установлено, что сегодня вопрос проведения пенсионной реформы актуален во многих странах мира, независимо от уровня их экономического развития, что обусловлено старением населения, изменением его возрастной структуры, осложнением экономической ситуации. Проанализированы практические результаты реформирования пенсионной системы в этих странах, которые влияют на общественное благосостояние граждан.

Ключевые слова: пенсионная политика, пенсионная система, пенсионная реформа, пенсионные фонды, пенсионное законодательство, модель пенсионной системы.

Tolubiyak V.S. PENSION REFORM IN FOREIGN COUNTRIES: FEATURES AND RESULTS

The article investigates the main aspects and features of the pension reform in Australia, the UK, Germany, Poland and France at the present stage of their state. Found that today the issue of pension reform is relevant in many countries, regardless of their level of economic development, due to the aging population, changes in its age structure, complexity of the economic situation. Analyzed the practical results of the pension system reform in these countries, which affected the welfare of citizens.

Keywords: pension policies, pension system, pension reform, pension funds, pension legislation, model of the system.

Постановка проблеми. Становлення України як демократичної, соціально-орієнтованої, правової держави передбачає підвищення рівня життя її громадян, зокрема і покращення їх пенсійного забезпечення. Досягненню цього повинна сприяти виважена і збалансована соціальна та пенсійна політики, що мають спрямовуватись на соціальний прогрес, подолання бідності шляхом створення нових робочих місць, зменшення майнового розшарування населення, поліпшення добробуту, посилення соціальної стабільності, створення умов, за яких громадяни матимуть можливість контролювати свої пенсійні накопичення у працездатному віці.

Необхідність реформування пенсійного забезпечення викликано низкою об'єктивних факторів: економічних, демографічних, соціально-політичних. Сьогодні ця проблема актуальна в багатьох країнах світу, незалежно від рівня економічного розвитку, що обумовлено старінням населення, зміною його вікової структури, ускладненням економічної ситуа-

ції. Розв'язувати її потрібно, ретельно зваживши усі фактори та можливості як держави, так і її громадян. При цьому необхідно враховувати національні традиції та менталітет.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Велика кількість вітчизняних науковців упродовж останніх років досліджують проблеми пенсійного забезпечення в Україні, зокрема І. Гнібіденко, Е. Лібанова, В. Мельничук, С. Маслічук, А. Федоренко. Дослідженням світового досвіду реформування пенсійних систем присвячені праці Л. Аксьонової, Н. Луговенко, МакТаггарта, В. Шосейка та ін. Проте значна частина питань, що стосуються світового досвіду організації систем пенсійного забезпечення та особливості проведення пенсійної реформи, потребують більш детального науково-теоретичного опрацювання на кожному етапі їх проведення.

Невирішена частина загальної проблеми. Незважаючи на те, що в Україні реалізується пенсійна реформа уже кілька років, однак існує багато проблем,

які можуть призвести до нульової ефективності здійснення реформ: демографічний чинник (співвідношення між працездатним населенням та пенсіонерами посилює фінансове навантаження державу); дефіцит бюджету ПФУ (пов'язаний, зокрема, із ситуацією на сході країни, яка негативно вплинула на всі без виключення сфери суспільного життя); економічні чинники (циклічність в економіці, безробіття, низький рівень заробітної плати і високий рівень тінювих доходів населення); глобалізаційні процеси (незначна частка іноземного капіталу безпосередньо потрапляє у реальний сектор економіки, створюючи робочі місця, тобто додаткові джерела доходів ПФУ). Тому важливим сьогодні є вивчення досвіду зарубіжних країн щодо проведення ними пенсійних реформ.

Мета дослідження полягає у ґрунтовному аналізі результатів проведення пенсійних реформ в окремих країнах світу, що вплинули на їх подальший соціально-економічний розвиток.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах розвитку українського суспільства доречним є не стільки вивчення досвіду зарубіжних країн у реалізації пенсійної реформи на початкових етапах, скільки практичний аналіз отриманих результатів цих реформ. Важливість питання полягає у тому, що Україна перебуває у досить складній ситуації, яка впливає на всі сфери функціонування держави. Тому рішення щодо реформ слід приймати швидко, водночас вони мають бути ефективними та результативними. Звернення до зарубіжного досвіду дасть можливість, з одного боку, перейняти позитивний досвід проведення пенсійної реформи, а з другого – уникнути прорахунків, які були допущені в інших країнах. У таблиці 1 відображено рейтинг країн за результатами проведення пенсійних реформ.

Держави, у яких загальний індекс пенсійної системи перевищує 80 балів мають надійні пенсійні системи з високим рівнем цілісності. Таку пенсійну систему має тільки Данія, яка впродовж останніх трьох років посідає перше місце у загальному рейтингу країн (табл. 1). Індекс у межах 65-80 балів свідчить про те, що пенсійна система країни загалом побудована добре, однак існують окремі напрями пенсій-

ного забезпечення, що потребують удосконалення. Серед досліджуваних нами країн Австралія та Великобританія мають такі пенсійні системи. Так, загальний індекс пенсійного забезпечення у 2014 р. в Австралії досяг 79,9 бали, що наближає її до країн з досить стійкими пенсійними системами, тобто до першої групи. Індекс пенсійної системи Великобританії у 2014 р. склав 67,5 бали. Незважаючи на те, що країна у 2012 р. посідала 7 місце в рейтингу на відміну від 9 місця у 2014 р., однак значення показника було нижчим – 64,8 бали.

Значення індексу в межах 50-65 балів вказує на те, що пенсійна система має багато хороших рис, однак існують серйозні ризики та недоліки. Без їх вирішення стійкість пенсійної системи може бути послаблена. Пенсійна система Німеччини, Франції та Польщі відносяться до такої групи ризику. У Польщі загальний індекс пенсійної системи щороку поступово знижується, в Німеччині та Франції навпаки, повільно зростає, однак має досить низькі значення у рейтингу. До четвертої групи відносяться країни, індекс пенсійної системи яких перебуває у межах 35-50 балів. Їх пенсійні системи насичені великою кількістю недоліків і упущень, через які різко падає ефективність пенсійного забезпечення. І якщо індекс пенсійної системи нижчий за 35, то це свідчить, що така система перебуває на стадії розвитку. Водночас варто відзначити, що різниця між показниками загального індексу країн, що займали відповідно 1 і 18 місця у 2014 р. у порівнянні з 2012 р. скоротилася на 10,5 пункти, а це свідчить про покращення рівня розвитку світових пенсійних систем загалом.

Однією із країн, уряд якої велику увагу приділяє реформуванню пенсійної системи, є Польща, яка з 1990 р. по 2000 р. запровадила запропоновану Світовим банком трирівневу модель пенсійної системи. Упродовж останніх років ХХІ ст. у державі активно проходить процес формування цієї моделі пенсійної системи. Зокрема, 26 червня 2013 р. Міністерство праці і соціальної політики та Міністерство фінансів Польщі оприлюднили спільний звіт з детальним аналізом поточної ситуації у пенсійному забезпеченні та запропонували декілька можливих варіантів по-

Таблиця 1

Рейтинг країн за загальним індексом надійності, стійкості і цілісності пенсійної системи

Місце	2012		2013		2014	
	Країна	Індекс	Країна	Індекс	Країна	Індекс
1	Данія	82,9	Данія	80,2	Данія	82,4
2	Нідерланди	78,9	Нідерланди	78,3	Австралія	79,9
3	Австралія	75,7	Австралія	77,8	Нідерланди	79,2
4	Швеція	73,4	Швейцарія	73,9	Фінляндія	74,3
5	Швейцарія	73,3	Швеція	72,6	Швейцарія	73,9
6	Канада	69,2	Канада	67,9	Швеція	73,4
7	Великобританія	64,8	Сінгапур	66,5	Канада	69,1
8	Чилі	63,3	Чилі	66,4	Чилі	68,2
9	США	59,0	Великобританія	65,4	Великобританія	67,6
10	Польща	58,2	Німеччина	58,5	Сінгапур	65,9
11	Бразилія	56,7	США	58,2	Німеччина	62,2
12	Німеччина	55,3	Польща	57,9	Ірландія	62,2
13	Сінгапур	54,8	Франція	53,5	США	57,9
14	Франція	54,7	Бразилія	52,8	Франція	57,5
15	Китай	45,4	Мексика	50,1	Польща	56,4
16	Північна Корея	44,7	Китай	47,1	ПАР	54,0
17	Японія	44,4	Японія	44,4	Австрія	52,8
18	Індія	42,4	Північна Корея	43,8	Бразилія	52,4

Складено автором за даними [8; 9; 10]

дальшого реформування цієї системи з метою забезпечення зростання економіки та зниження витрат і ризиків на Рівні II.

Серед питань, проаналізованих у цьому звіті, були:

- розмір комісійних за управління пенсійним фондом: у звіті зроблено висновок, що розмір винагороди відкритих приватних фондів (ОФЕ) за управління пенсійним фондом є надто високим і не відповідає результатам інвестування пенсійних активів;

- пенсійні фонди та державні фінанси: за оцінкою, що міститься у звіті, коли б у 1999 р. Польща не запровадила у своїй пенсійній системі другого рівня, державний борг країни на сьогодні становив би 38% ВВП, а не 56%, як зараз. Це допомогло б Польщі отримати більш високий кредитний рейтинг, що, у свою чергу, означало б менший рівень витрат на обслуговування боргу;

- пенсійні фонди і Варшавська фондова біржа: Фонди ОФЕ відіграють важливу роль у справі розвитку фондового ринку в країні (сьогодні на них припадає 18% капіталізації біржі) [6].

Як висновок, у звіті запропоновано три можливих шляхи реформування Рівня II пенсійної системи країни, а саме:

- перевести усі вкладення у державні облігації з фондів ОФЕ до Установи соціального страхування Польщі (ZUS) та обмежити подальшу інвестиційну діяльність ОФЕ інвестиціями у те, що уряд називає «реальною» економікою, включаючи акції та корпоративні облігації;

- зробити участь у Рівні II добровільною, але збільшити розмір внесків для тих, хто вирішив бути учасником Рівня II на 2% [6].

Окрім того, до 31 грудня 2013 р. було запропоновано перевести державні облігації і облігації, гарантовані урядом, з портфелів ОФЕ до ZUS за їх поточною вартістю і здійснити їх погашення. Після реалізації таких пропозицій Уряду ОФЕ більше не змогли б інвестувати кошти в такі цінні папери, хоча вони мали б змогу далі купувати місцеві (муніципальні) облігації. За розрахунками фахівців, такі заходи мають скоротити частку державного боргу у ВВП країни на 8%. Серед нових пропозицій – скасувати контрольний показник мінімального рівня інвестиційного доходу та надати дозвіл ОФЕ купувати акції і працювати з деривативами.

Палата пенсійних фондів Польщі, проаналізувавши пропозиції уряду, охарактеризувала їх як такі, що «глибоко розчаровують». Було зауважено, що уряд не врахував думку фахівців, котрі запропонували альтернативні шляхи вирішення проблем пенсійної системи країни, сформував пропозиції, які підірвуть фінансову основу обов'язкової накопичувальної пенсійної системи, але погіршать у подальшому матеріальне становище усіх нових пенсіонерів [2, с. 21]. Палата також не погодилася з думкою уряду, що його рекомендації посилять безпеку пенсійних активів в системі і підкреслила що, якщо змусити ОФЕ вкладати кошти майже виключно в акції, це збільшить їх ризики і не дозволить захистити активи від зниження вартості під час спаду в економіці. Водночас за умови, коли накопичувальна пенсійна система Рівня II стане добровільною, фондам ОФЕ буде дуже важко утримати у себе поточних учасників і залучити нових працівників до членства у майбутньому.

Розроблення законопроекту щодо пенсійної системи тривало до кінця 2013 року. Оприлюднений урядом Польщі 14 жовтня 2014 року законопроект

став повним відступом від політики 1999 р., коли впровадження Рівня II вважалося шляхом до підвищення розміру пенсій і скорочення дефіциту пенсійного фонду і державного бюджету. Планувалися також контрверсійні зміни до інвестування пенсійних активів. Спірний план Польщі щодо вилучення активів приватних пенсійних фондів, інвестованих у державні облігації, був підписаний президентом країни, але спрямований до конституційного суду, який мав розглянути питання законності запропонованих урядом дій.

Новий закон про реформу пенсійної системи у Польщі набув чинності 1 лютого 2014 р. Відповідно до нього визначено добровільну участь у другому рівні пенсійного забезпечення для усіх учасників ринку праці; дозволяється поточним учасникам вийти з Рівня II і перевести накопичені кошти із свого пенсійного рахунку на рахунок, відкритий на Рівні I, тобто в обов'язковій національній програмі з визначеними внесками, яка є умовно-накопичувальною схемою та переводить усі активи, інвестовані у державні облігації ОФЕ Рівня II, до Рівня I, адміністратором якого є ZUS [7, с. 2104]. Запропоновані заходи спрямовані на те, щоб забезпечити працівникам стабільне джерело доходу після виходу на пенсію і зменшити розмір державного боргу країни.

Закон також передбачає такі зміни:

- дозволяє поточним учасникам вийти з Рівня II. Учасники мали з 1.04.2014 р. до 31.07.2014 р. повідомити письмово про свій намір: вийти чи надалі залишатися на другому рівні. Кошти на рахунках учасників з числа тих, хто не зробить цього вибору, будуть автоматично перераховані на субрахунок Рівня I. Рішення щодо виходу з Рівня II уже не можна буде скасувати. А тим, хто залишилися його учасниками, доведеться знову вирішувати, чи і надалі залишатися на Рівні II – у 2016 р. та через кожні 4 роки;

- переведення пенсійних коштів Рівня II, розміщених у державних облігаціях, з фондів ОФЕ (Рівня II) до ZUS (Рівень I) і зміни можливих для фондів ОФЕ варіантів інвестування;

- по мірі наближення працівників до пенсійного віку решта пенсійних активів Рівня II будуть поступово переведені до Рівня I. Упродовж 10 років до досягнення учасниками Рівня II пенсійного віку залишки на їхніх індивідуальних рахунках будуть поступово переводитися на субрахунки під управлінням ZUS, причому на ці активи поширюватимуться ті ж самі правила, що й на активи приватних відкритих фондів ОФЕ. У результаті цього ZUS тепер відповідає за виплату як пенсій NDC Рівня I, так і пенсій з індивідуальних рахунків Рівня II [11];

- передбачається передача 51,5% активів фондів, тобто близько 153 млрд злотих здебільшого у державних облігаціях, до державної солідарної пенсійної системи [3, с. 28].

Результатом проведених реформ (2014 р.) стало стрімке скорочення внесків до пенсійної системи другого рівня. Станом на 31 липня близько 1,8 млн учасників вирішили залишитися на другому рівні [5, с. 13]. Пенсійна реформа в Польщі перетворила обов'язковий другий рівень на добровільний. Хоча період для прийняття рішення розпочався з 1 квітня 2014 р. Більшість учасників другого рівня відклала його прийняття до останнього. В останній день про своє рішення повідомило стільки ж людей, скільки загалом за період з квітня по червень.

При тому, що право вибору мали трохи більше 14 млн. працівників, яким до виходу на пенсію залишалося більше 10 років, частка тих, хто зробив

свій вибір на користь другого рівня, склала близько 12%, що є набагато меншим від прогнозованих Міністерством фінансів (20%). Що стосується фактичної частки внесків, які залишилися на другому рівні, то, за оцінками ING Poland, ця цифра може досягнути 15-17%, оскільки, скоріше за все, на другому рівні вирішили залишитися працівники з вищим рівнем доходів.

Після виключення польських державних облігацій та гарантованих державою облігацій з переліку дозволених на другому рівні інвестицій, вартість чистих активів другого рівня протягом місяця впала на 48%. Наступне зменшення активів другого рівня відбулося у жовтні 2014 р., коли фонди другого рівня передали відповідну частину активів, що належать усім учасникам, яким залишилося до виходу на пенсію 10 або менше років ZUS, який, згідно з новим законом, відповідає за виплати з першого та другого рівнів.

Модель пенсійної системи, що використовується у Німеччині, характерна для багатьох країн Західної Європи, зокрема Австрії, Італії, Франції. Сьогодні вона складається з трьох рівнів: перший – обов'язкове пенсійне страхування (державна пенсія має розподільчий характер і залежить від рівня зарплати і трудового стажу); другий – добровільний – це «пенсії від підприємств» (багато підприємств виплачують пенсії своїм колишнім працівникам додатково до державної пенсії. Розмір виплат залежить від прибутку роботодавця, а також від трудового стажу працівника); третій – приватне забезпечення в старості, здійснюється самим працівником шляхом формування страхового фонду для своєї майбутньої пенсії. Перший рівень пенсійної системи був запроваджений у 1966 р., однак розвитку він набув тільки з 1990-х рр. після об'єднання країни.

У ФРН існують чотири складові пенсійної системи:

- установлене законом пенсійне страхування, що є обов'язковою системою для робітників та службовців, а також для деяких особливих категорій самозайнятого населення;

- пенсійне забезпечення чиновників, що є обов'язковою системою для державного апарату;

- допомога щодо забезпечення старості для фермерів та для членів їхніх родин;

- пенсійне забезпечення професійних груп, що являє собою обов'язкову систему для так званих «осіб вільних професій» [1].

З 1 липня 2014 р. набрали чинності нові пенсійні правила, які:

- 1) дозволяють певним категоріям працівників, які мають тривалий страховий стаж, виходити на пенсію раніше зі збереженням повного розміру пенсійних виплат;

- 2) передбачають підвищення рівня пенсійних виплат для певних категорій громадян (багатодітних батьків);

- 3) вносять зміни у розрахунок розміру пенсійних виплат за інвалідністю.

З 2012 р. пенсійний вік для громадян Німеччини, які виходять на пенсію за вислугою років, поступово збільшується з 65 до 67 років. За розрахунками уряду, спочатку близько 200 000 працівників матимуть право на достроковий вихід на пенсію за новими правилами, і більшість з цих працівників працюють на роботах з важкою фізичною працею. Нові пенсійні правила не змінюють заплановане підвищення загальностановленого пенсійного віку, який наразі становить 65 років і три місяці та поступово підви-

щується до 67 років на 1 місяць кожного року до 2024 року, а потім на 2 місяці щороку до 2029 року. Для тих, хто народився після 1964 р., пенсійний вік становить 67 років [5, с. 10].

Щодо другого заходу пенсійної реформи, для громадян, які мають дітей, що народилися до 1992 р., наразі перші два роки догляду за дитиною зараховуються до страхового стажу для отримання пенсії. Для громадян, які мають дітей, народжених після 1992 р., перші три роки догляду за дитиною продовжують зараховуватися до страхового стажу. Зарахування періоду догляду за дитиною у страховий стаж здійснюється в Німеччині з метою підвищення рівня пенсійних виплат за віком.

Відповідно до третього заходу пенсійної реформи вносяться зміни у методику розрахунку розміру пенсії по інвалідності, яка передбачає, що пенсії по інвалідності розраховуватимуться, базуючись на періоді від моменту настання інвалідності до віку 62 роки, а не 60 років, як це було раніше. Уряд також планує запровадити концепцію гнучкого виходу на пенсію, щоб стимулювати його відтермінування і продовжувати працювати. Гнучкий вихід на пенсію буде полягати у продовженні трудових контрактів аж до моменту фактичного виходу працівника на пенсію, поверненні пенсіонерів на роботу після виходу на пенсію та у пропонуванні роботодавцями часткового виходу на пенсію. Результати проведеної пенсійної реформи сприяли поступовому зростанню загального індексу пенсійної системи Німеччини.

Франція, як і багато інших європейських країн, також активно проводить пенсійну реформу. Так, 18 грудня 2013 р. Національна асамблея Франції схвалила закон про реформування державної пенсійної системи, згідно з яким поступово підвищуватиметься тариф внесків і тривалість страхового стажу для отримання трудової пенсії.

Особливості реформи пенсійної системи Франції у 2014 р.:

- змінено правила нарахування стажу у кварталах для призначення пенсії у таких випадках як декретна відпустка, період навчання, період безробіття, період виробничого навчання та сумісництво;

- спрощено порядок виходу на пенсію. Починаючи з 2016 р., кожна застрахована особа матиме один електронний рахунок, де буде зафіксовано усю інформацію, необхідну для розрахунку пенсії (наприклад, історія сплати внесків та розрахунковий розмір пенсійного забезпечення за різними пенсійними програмами);

- створено нову Комісію для оцінки ситуації в пенсійній системі. Нова Комісія складатиметься з чотирьох пенсійних експертів, буде слідкувати за станом пенсійної системи, звертаючи увагу на виклики, які постають перед державною пенсійною системою, та пропонувати заходи для протидії їм [4, с. 18]. За оцінками експертів, без впровадження змін дефіцит пенсійного бюджету країни може подвоїтися. Однією з головних причин зростання цього дефіциту є різке старіння населення країни. До 2040 р. частка осіб, які не мають інших джерел доходів, окрім пенсії за віком, має скоротитися, однак тривалість життя в країні збільшиться приблизно на чотири роки.

Пенсійна реформа активно реалізовується і в Австралії. Враховуючи те, що у державі фінансовий рік триває з 6 квітня поточного року до 5 квітня наступного року, уряд 13 травня 2014 р. подав на затвердження державний бюджет 2014–2015 рр., який передбачав реформування пенсійної системи.

Серед пропозицій у бюджеті щодо пенсійних виплат та прискорення темпів старіння працездатного населення можна визначити такі:

- підняти пенсійний вік до 70 років. Раніше вже було прийнято рішення підвищити пенсійний рік до 67 років до 2023 р. Починаючи з 2025 р., пенсійний вік буде кожні два роки збільшуватися на 6 місяців і до 2035 р. він досягне 70 років. Пенсійний вік 70 років не буде стосуватися осіб, народжених до 1.07.1958 р., а пенсійний вік 67 років не буде стосуватися осіб, народжених до 1.07.1952 р.;

- внести зміни до порядку індексації пенсій. Наразі розмір пенсії на Рівні I перераховується двічі на рік з урахуванням змін у індексі споживчих цін, індексу прожиткового мінімуму учасника та сукупного доходу учасника в середньому за тиждень. З вересня 2017 р. пенсії будуть індексуватися двічі на рік з урахуванням лише індексу споживчих цін;

- відкласти підвищення тарифу внеску. Сьогодні роботодавці сплачують за працівника 9,25% його зарплати до пенсійного рахунку Рівня II. Цей тариф збільшено з липня 2014 р. до 9,5%, а до 2019 р. – до 12%. Тариф внеску на накопичувальний рахунок залишиться на рівні 9,5% до 30 червня 2018 р., після чого буде підвищуватися, поки не досягне 12% до 2022 р.;

- посилити рівень перевірки майнового стану пенсіонерів. Наразі максимальний розмір доходу учасників пенсійної системи Рівня I, з якого вони мають право на призначення повної пенсії, складає 46 тис. 600 австрал. дол. для одинокого учасника і 77 тис. 400 австрал. дол. для подружжя. А з вересня 2017 р. передбачається знизити цей максимальний рівень, відповідно, до 30 тис. австрал. дол. та 50 тис. австрал. дол. для подружжя, без подальших змін впродовж 3-х років;

- змінити порядок застосування стимулів для заохочення осіб старшого віку відтермінувати свій вихід на пенсію і продовжувати працювати. Податкові пільги для працівників віком 50 років і старше, які продовжують працювати, скасовані з 1 липня 2014 р., натомість такі працівники отримують доплати до зарплати [4, с. 18]. Завдяки таким послідовним діям Австралія у рейтингу країн займає друге місце, при цьому індекс надійності її пенсійної системи є досить високим і постійно зростає.

Незважаючи на проведені в попередні роки реформи в пенсійній системі, у 2014 році у Великобританії ухвалено Закон «Акт про пенсійну систему», у якому відображені різні норми регулювання державної пенсійної системи, визначено ключові риси нової пенсійної системи, що має поступово впроваджуватись до 06.04.2016 р. Так, професійним пенсійним фондам цей закон надає повноваження такі ж як і державним структурам, а саме на впровадження автоматичних трансфертів пенсійних рахунків з визначеними внесками. Реформа пенсійної системи спрямована на вирішення основних поточних проблем державної пенсійної системи: низьким розміром пенсійних виплат (сьогодні 40% пенсіонерів мають право отримувати доплату до пенсії за результатами перевірки на рівень їх матеріального стану) та складною структурою самої системи.

Заходи, передбачені у Великобританії новим законом для забезпечення стійкості пенсійної системи, включають:

- впровадження нової однорівневої державної пенсійної системи (STP). Поточна базова державна пенсія (BSP) і друга державна пенсія, що признається в залежності від рівня доходів, будуть замінені однією пенсією фіксованого розміру для нових пен-

сіонерів. Повна STP пенсія призначається за умови наявності 35 років страхового стажу (сьогодні – 30 років для того, щоб отримати повну BSP пенсію). Пенсію меншого розміру отримуватимуть працівники, у яких не менше 10 років страхового стажу;

- прискорене підвищення пенсійного віку, при досягненні якого призначається державна пенсія. У 2026–2028 рр. він зросте до 67 років, тобто, на вісім років раніше, ніж це передбачалося раніше. Починаючи з 2017 р., уряд буде змушений переглядати пенсійний вік у державній пенсійній системі через кожні 6 років [1, с. 121-122].

Цим законом також передбачена низка змін у приватній пенсійній системі, зокрема:

- автоматичні трансферти пенсійних рахунків з визначеними внесками (DC), на яких акумульовано недостатньо коштів. Закон впроваджує порядок для переведення коштів на таких DC рахунках до нового пенсійного плану, якщо учасник переходить на інше місце роботи. Очікується, що ця політика зменшить адміністративне навантаження на роботодавців і допоможе учасникам відслідковувати і консолідувати свої пенсійні заощадження. Працівники мають право відмовитися від такого автоматичного трансферту;

- надмірний розмір комісійних та стандарти якості трудових пенсій. Цей Закон надає уряду повноваження на впровадження мінімальних стандартів корпоративного управління, верхньої межі на розмір адміністративних зборів, заборону на отримання певних комісійних провайдерами та заборону для спонсорів пенсійних планів заохочувати учасників професійних планів з визначеними виплатами передавати право на розпорядження своїми коштами іншому пенсійному плану.

Висновки. На початку 1990-х рр. практично всі країни Східної Європи, Середньої Азії та Балтії почали реагувати на тиск, спричинений скороченням надходження фінансових ресурсів для пенсійного забезпечення та зростанням чисельності пенсіонерів. Ці потрясіння були настільки глибокими, що країнам довелося негайно здійснювати пенсійні реформи, причому тягар деяких із них перекладався на пенсіонерів і працююче населення. Уряди змушені були вдатися до політики поетапного підвищення пенсійного віку та збільшення страхового стажу. Мета цих реформ полягала у посиленні взаємозв'язку сплачених внесків і розміру пенсії.

Незважаючи на запроваджені заходи, питання реформування національних пенсійних систем на сьогодні залишилося відкритим. Аналіз функціонування пенсійних систем в Австралії, Великобританії, Німеччині, Польщі та Франції свідчить, що продовжують тривати процеси їх реформування і в першу чергу державних пенсійних систем, що передбачає, зокрема, збільшення пенсійного віку та кількості років страхового стажу, надання можливості диверсифікованого інвестування наявних цільових фондів або створення нових. Останні пенсійні реформи у досліджуваних нами країнах уже показали певні результати. Для одних країн такі реформи є більш позитивні (Австралія, Великобританія, Німеччина, Франція), в інших – навпаки негативні (Польща). Про це свідчить загальний індекс пенсійної системи, що відображає три її характерні ознаки – надійність, стійкість, цілісність. Найбільш ефективними є реформи пенсійної системи в Австралії, яка не тільки входить у трійку лідерів за якістю організації пенсійної системи, але й індекс її пенсійної системи свідчить про високу стійкість та надійність.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Маслічук С.А. Фінансові аспекти реформування пенсійних систем / С.А. Маслічук // Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: зб. наук. пр. / ред. кол.: І.Д. Пасічник, О.І. Дем'янчук. – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. – Випуск 25. – С. 119-124. – (Серія «Економіка»).
2. Світовий досвід у реформуванні пенсійних систем / Програма розвитку фінансового сектору (USAID/FINREP-II). – Випуск 1. – К., вересень 2013. – 19 с.
3. Світовий досвід у реформуванні пенсійних систем / Програма розвитку фінансового сектору (USAID/FINREP-II). – Випуск 3. – К., лютий 2014. – 31 с.
4. Світовий досвід у реформуванні пенсійних систем / Програма розвитку фінансового сектору (USAID/FINREP-II). – Випуск 4. – К., серпень 2014. – 27 с.
5. Світовий досвід у реформуванні пенсійних систем / Програма розвитку фінансового сектору (USAID/FINREP-II). – Випуск 5. – К., вересень 2014. – 19 с.
6. Finance minister defends pension reform plan [Electronic resource] / Thenews. – 03.07.2013 r. – Access mode : <http://www.thenews.pl/1/12/Artykul/140186,Finance-minister-defends-pension-reform-plan>.
7. Kompa K. Polish pension system in transition: impact on the investment portfolio construction / K. Kompa // Indian Journal of fundamental and applied sciences. – 2014. – Vol. 4. – P. 2102-2110.
8. Melbourne mercer global pension index. – Australian centre for financial studies. – October 2012. – 70 p.
9. Melbourne mercer global pension index. – Australian centre for financial studies. – October 2013. – 76 p.
10. Melbourne mercer global pension index. – Australian centre for financial studies. – October 2014. – 80 p.
11. USTAWA z dnia 6 grudnia 2013 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z określeniem zasad wypłaty emerytur ze środków zgromadzonych w otwartych funduszach emerytalnych.

УДК 336.748.12

Шепель Є.В.*викладач кафедри банківської справи
Одеського національного економічного університету***ОБГРУНТУВАННЯ ОЦІНОЧНИХ ІНДИКАТОРІВ ВПЛИВУ МОНЕТАРНИХ ЧИННИКІВ
ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ІНФЛЯЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ У ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ**

Стаття присвячена визначенню індикаторів впливу монетарних чинників для визначення інфляційної складової в діяльності банків. Проведено розрахунок прогнозного рівня облікової ставки – як головного індикатору оцінки інфляційної складової в діяльності банків.

Ключові слова: монетарні чинники, інфляційна складова, облікова ставка, інфляція.

Шепель Е.В. ОБОСНОВАНИЕ ОЦЕНОЧНЫХ ИНДИКАТОРОВ ВЛИЯНИЯ МОНЕТАРНЫХ ФАКТОРОВ ДЛЯ ОПРЕДЕЛЕНИЯ ИНФЛЯЦИОННОЙ СОСТАВЛЯЮЩЕЙ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БАНКОВ

Статья посвящена определению индикаторов влияния монетарных факторов для определения инфляционной составляющей в деятельности банков. Проведен расчет прогнозного уровня учетной ставки – как главного индикатора оценки инфляционной составляющей в деятельности банков.

Ключевые слова: монетарные факторы, инфляционная составляющая, учетная ставка, инфляция.

Shepel E.V. GROUND EVALUATION INDICATORS INFLUENCE OF MONETARY FACTORS FOR DETERMINATION INFLATIONARY CONSTITUENT IN ACTIVITY OF BANKS

The article is sanctified to determination of indicators of influence of monetary factors for determination of inflationary constituent in activity of banks. The calculation of prognosis level of registration rate is conducted – as a main indicator of estimation of inflationary constituent in activity of banks.

Keywords: monetary factors, inflationary constituent, registration rate, inflation.

Постановка проблеми. Останнім часом все активніше почали простежуватися інфляційні процеси, в основі яких лежить зростання вартості ресурсів, коли банківські установи вимушені підвищувати ціну залучення ресурсів, щоб забезпечити власне функціонування. Це так звана інфляція витрат.

Загальний прояв інфляції в діяльності банків – це зміна процентної політики в бік зростання, але при розробці структурно-логічної моделі впливу інфляційних очікувань на діяльність банків слід враховувати природу їх виникнення. Якщо це інфляція попиту, то для її приборкання слід використовувати методи монетарного регулювання в напрямі обмеження грошової маси. Стимування інфляції витрат може бути досягнуто за рахунок дозованої технічної емісії грошей, яка була б більш пропорційною, ніж зростання масштабу цін.

Тому дослідження проблем впливу монетарних чинників на утворення інфляційної складової в ді-

яльності банків, варто визнати актуальними і своєчасними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми дослідження природи інфляції та пошуку підходів до мінімізації її негативного впливу присвячено наукові праці зарубіжних та вітчизняних вчених-економістів, зокрема: питанням дослідження інфляції як системного утворення присвячені наукові праці А. Даниленка, Є. Гайдара, А. Гальчинського, В. Гальперіна, В. Гейця, А. Грищенка, В. Дербенцева, С. Дзюблюка, М. Зверякова, А. Маршала, Г. Каселя, Дж. Кейнса, В. Козюка, О. Петрика, А. Пігу, Л. Томашика, М. Туган-Барановського, М. Савлука, Дж. Сакса, І. Радіонової, Ю. Харазішвілі, М. Фрідмана, О. Фурдичко; питанням щодо розвитку грошово-кредитного ринку та монетарних передумов утворення інфляційної складової в діяльності банків з макроекономічної позиції – О. Вовчак, Б. Вишівана, А. Гриценка, В. Зимовця, В. Міщенко, С. Мі-